

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-47>

УДК 336.77.01

Хома Ірина Борисівна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3737-1601>

Лук'янський Олег Богданович

аспірант кафедри фінансів,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6264-5250>

Iryna Khoma, Oleh Lukianskyi

Lviv Polytechnic National University

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ
УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ В БАНКУ****THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS
OF IMPROVING CREDIT RISK MANAGEMENT IN THE BANK**

Анотація. Стаття присвячена актуальним питанням управління кредитного ризику в умовах повномасштабної війни. В статті визначено основні теоретико-методологічні аспекти вдосконалення управління кредитним ризиком в банку. Розглянуто базові фактори як на рівні конкретного позичальника, так і на рівні певного кредитного портфелю. Розкрито базові принципи процесу управління кредитним ризиком, а також виокремлені основні підходи до управління кредитним ризиком в умовах війни, зокрема при управлінні кредитним ризиком банк повинен здійснювати поглиблений аналіз кредитоспроможності позичальників та переоцінку застави за кредитами; змінювати ліміти за кредитним ризиком; здійснювати залучення додаткових гарантій, забезпечення за наданими кредитами; збільшувати обсяг економічного капіталу для покриття кредитного ризику за допомогою формування додаткових резервів.

Ключові слова: банк, банківська діяльність, кредитний ризик, управління кредитним ризиком, фінсово-кредитна безпека, повномасштабна війна.

Summary. The article is devoted to topical issues of credit risk management in a full-scale war. The article identifies the main theoretical and methodological aspects of improving credit risk management in the bank. The basic factors are considered both at the level of a particular borrower and at the level of a certain loan portfolio. The basic principles of the process of credit risk management are disclosed, as well as the main approaches to the management of credit risk in conditions of war are allocated, in particular, when managing credit risk, the bank should carry out an in-depth analysis of the creditworthiness of borrowers and revaluation of collateral on loans; Change credit risk limits to attract additional guarantees, security for loans granted; increase the volume of economic capital to cover credit risk through the formation of additional reserves. The essence and classification of credit risks, the system of bank risk management, the principles and methods of assessing credit risks, instruments for reducing their magnitude in ordinary and crisis conditions have been studied and aspects of credit risk management that require improvement have been identified. It is determined that the theoretical and methodological aspects of improving credit risk management in a bank should include: the development of a phased process of managing the loan portfolio of an individual bank for targeted control of credit risk, which would include the selection of criteria for assessing credit risk; introduction of its own modern methodology for assessing credit risk; introduction of an improved automated methodology for dividing loans into problematic and doubtful; assessment of sufficiency and reliability of information on the state of solvency of the borrower; timely adoption of a financial decision not to provide problem loans; optimization of the amount of bank credit at the current date for a particular bank in order to maintain the permissible level of financial and credit security of the bank and the formation of a stable legal framework for ensuring the rights of the lender. It is determined that the problems of developing an effective strategy for managing credit risks should be given considerable attention both at the state level and at the level of each individual bank. In order to implement the credit risk management strategy, a set of tools was proposed to overcome the crisis in the bank. Effective implementation of these measures will enable the bank to maintain financial stability during the crisis period.

Keywords: bank, banking activity, credit risk, credit risk management, financial and credit security, full-scale war.

Постановка проблеми. Як відомо, діяльність банків нерозривно пов'язана з різними видами фінансових ризиків, зокрема і кредитним. Фінансові втрати від них негативно впливають не лише на стійкість та міцність банківських установ, але й погіршують загальну економічну ситуацію в країні через втрату фінансової безпеки, до того ж це ускладнюється, якщо розглядати банківську діяльність країни в умовах повномасштабної війни. Тому в сучасних умовах важливим і актуальним є формування оновлених теоретико-методологічних аспектів та процесу побудови інноваційного механізму вдосконалення управління кредитним ризиком, який займає зараз пріоритетно першочергове місце в банківській діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями, які присвячені управлінню кредитним ризиком банку, займалися такі науковці, як: Волкова В.В., Власенко О.С. [2], Боднар О.А., Тішечкіна К.В., Іваненко Г.Ю., Тарасенко В.П. [1], Криклій О.А., Маслак Н.Г. [10], Шульга Л.В., Землячова О.А. [9] та багато інших.

Проте багато наукових праць більшості цих вчених відносяться до довоєнного періоду, а саме до 2022 року, зокрема до виникнення суттєвих стрибків валютних курсів та змін процентних ставок на кредитні операції, хоча і розкривають максимально зміст, необхідність та поетапний процес управління кредитним ризиком, але зараз потребують детального удосконалення і впровадження оновлених підходів до цього процесу.

Мета статті. Метою наукового дослідження є систематизація існуючих та формування теоретико-методологічних аспектів вдосконалення управління кредитним ризиком банку в сучасних воєнних умовах для збереження фінансово-кредитної безпеки вітчизняних банків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ідентифікація шляхів і в подальшому формування та розробка ефективної системи вдосконалення управління кредитним ризиком в банку є основним підґрунтям наукового дослідження.

Як відомо, на сучасному етапі важливу роль відіграє поглиблений аналіз стану управління кредитним ризиком у банках України з врахуванням особливостей військового стану та аналіз кредитного ризику та пов'язана з цим стрибкоподібна динаміка величини непрацюючих кредитів, яка викликана за різних причин загалом по банківській сфері в Україні у розрізі державних, приватних банків та з банків з іноземним капіталом [3].

Загалом вважають, що банківський кредит є головним джерелом забезпечення грошовими ресурсами господарської діяльності підприємств і стимулювання розвитку економіки [4]. Якщо війна та окремі кризові явища в фінансово-економічній системі країни можуть підірвати фінансову стійкість більшості вітчизняних підприємств,

то це означає, що різко скорочується і кількість надійних та платоспроможних позичальників, а кредитні операції, які залишаються пріоритетним видом активних операцій банків, потребують додаткової якісної перевірки, включаючи ранню діагностику втрати платоспроможності фізичних та юридичних осіб-позичальників, що впливає на величину кредитного ризику в банках.

Важливим підґрунтям є періодичний перегляд стану ефективності банківських кредитних вкладень у різні сектори господарства, який залежить в основному від успішного керівництва банківських установ, що здійснюють оптимальне формування й управління кредитним портфелем, забезпечуючи належну ефективність банківської діяльності при мінімально можливому рівні кредитного ризику.

Питання банківського кредитного ризику має розглядатись на фоні гарантування фінансової стабільності та фінансово-кредитної безпеки конкретного банку. У більшості випадках одним з головних елементів кредитного ризику є поява стрімко зростаючої частки протермінованих кредитних зобов'язань, що посилює ризик ліквідності банку та рівень його платоспроможності, при цьому погіршується сама структура кредитного портфелю та інвестиційна привабливість банківської установи.

Вже у подальшому від величини кредитного ризику буде залежати розмір прибутку банку та його ліквідність. Кредитний ризик в умовах воєнного стану залишається ключовим з усіх властивих банкам ризиків, а його реалізація становить найбільшу загрозу для банківського сектору.

Банківські установи за останній календарний рік визнають вже понесені та очікувані кредитні збитки через різке збільшення відрахувань до резервів на можливі втрати за активними операціями.

Важливим є вдосконалення управління ризиком кредитного портфелю банку та пошук напрямів їх оптимізації в системі банківського менеджменту в реаліях сучасної української економіки в умовах війни.

Так як кредитний портфель банку – це сукупність усіх позик, наданих банком з метою отримання прибутку, то він може бути представлений розмірами кредитів, наданих банком за певний період часу, або залишками кредитної заборгованості банку на певну звітну дату. Цей контроль має бути неперервним та ефективним, так як кредитний портфель банку є одним із найризикованіших напрямків і найвагоміших компонентів структури відсоткових доходів. Головна мета управління кредитним портфелем банку має полягати в забезпеченні максимальної дохідності за мінімального рівня кредитного ризику. Дохідність і ризик є основними параметрами, що характеризують якість кредитного портфелю банку [5, с. 147; 11, с. 100].

Необхідною умовою ефективного управління кредитним портфелем і кредитною діяльністю

банку є розробка і проведення банком зваженої кредитної політики. Кредитна політика банку має охоплювати найважливіші елементи та принципи організації кредитної роботи в банку, визначати пріоритетні напрями кредитування, а також перелік кредитів, які не повинні входити до кредитного портфелю банку. Кредитна політика банку повинна регулювати кредитну діяльність кожного банку і встановлювати правила формування кредитного портфелю. Кожному банку необхідно розробити власну кредитну політику, яка відбиватиме напрями та специфіку його діяльності, можливості цього банку та його клієнтів, рівень допустимого кредитного ризику, права й обов'язки кредитних працівників банку тощо [12].

До теоретико-методологічних аспектів вдосконалення управління кредитним ризиком в банку слід включити: розробку поетапного процесу управління кредитним портфелем індивідуального банку для цільового контролю кредитного ризику, який би включав вибір критеріїв оцінки кредитного ризику; запровадження власної сучасної методики оцінки кредитного ризику; запровадження удосконаленої автоматизованої методики поділу кредитів на проблемні та сумнівні; оцінку достатності та достовірності інформації про стан платоспроможності позичальника; вчасне прийняття фінансового рішення про не надання проблемних кредитів; оптимізацію величини банківського кредиту на поточну дату для конкретного банку; детальний перегляд функцій ризик-менеджера (перегляд системності його функцій для ранньої діагностики величини кредитного ризику як в абсолютних, так і у відносних одиницях) з метою збереження допустимого рівня фінансово-кредитної безпеки банку та формування стабільної правової бази забезпечення прав кредитора.

За таких умов управління кредитним ризиком стає більш контрольованим і ефективним, що дозволить побудувати дієву сучасну систему контролю за кредитним ризиком в банківській діяльності на основі постійного моніторингу і своєчасної реакції на проблеми, що виникають у позичальника. Банк, у свою чергу, має використовувати дієву диверсифікацію сумнівних кредитів; здійснювати лімітування допустимої величини кредитного ризику; використовувати різновекторні механізми створення банківських резервів для покриття можливих втрат під час ризикових кредитних операцій; не хтувати шляхами сек'юритизації боргу капіталу в банках – при необхідності проводити заміщення банківських кредитів додатковою емісією цінних паперів, зокрема і за участі військових облігацій; використовувати дієві засоби страхування кредитних ризиків тощо [3; 4; 12].

Більш деталізовано зупинемось на механізмі управління кредитним ризиком в банку за рахунок аналізування кредитного портфелю, що є

складним і розгалуженим процесом, основним результатом якого є збереження, як зазначалось раніше, фінансово-кредитної захищеності банку. У свою чергу, пошук раціональних шляхів управління кредитним ризиком банківської установи має стати основою досягнення максимальної дохідності банківської діяльності за мінімального можливого рівня кредитного ризику. Ефективне використання вдосконалених методів управління ризиком кредитного портфелю банку дає можливість фінансово-кредитним установам суттєво підвищити ефективність функціонування всієї банківської системи країни та активізувати кредитний процес навіть в умовах війни, спрямований на збільшення вкладень у реальний сектор економіки для розвитку та відновлення народного господарства і зараз, і у післявоєнний період.

При вдосконаленні процесу управління кредитним ризиком в банку слід враховувати, що найбільш пріоритетним принципом ведення банківської діяльності є те, що чим значно вищий рівень ризику, на який наражається банк, тим вищою має бути банківська прибутковість в умовах відповідних транзакцій. Проте цей принцип не завжди виконується при збільшенні кредитного ризику. Його наслідком можуть бути і суттєві фінансові втрати. Якщо величина кредитного ризику в банку зросла в наслідок втрати платоспроможності позичальника, то банк скоріше всього також вчасно не отримає повернення кредиту, хоча головним аспектом у цій ситуації слід розглядати заставу.

Рекомендовано під кожну кредитну угоду в банку використовувати індивідуальний елемент оптимізації величини кредиту, оптимізацію терміну, на який планується видача кредитних коштів, та при початковій оцінці стану платоспроможності позичальника і отриманні гірших результатів за середні, збільшувати вартість заставного майна, або зразу ж запроваджувати відмову у кредиті.

Як відомо, класичними етапами управління кредитним ризиком в банку є [1; 2; 5; 9; 10]:

- систематичне і неперервне виявлення джерел кредитного ризику;
- визначення чинників виникнення кредитного ризику;
- оцінювання ступеня (рівня) кредитного ризику;
- прогнозування величини кредитного ризику.

Для вдосконалення процесу управління кредитним ризиком ці етапи рекомендовано доповнити етапом поглибленої класифікації чинників виникнення кредитного ризику в банку на суттєві та несуттєві та ввести запропоновану діагностичну шкалу фіксації їх впливу на загальний рівень кредитного ризику на конкретну дату. При досягненні їх високого та надвисокого значення впливу, їх виокремити від інших та сформулювати за їх участі поелементний масив для подальшого

локально підсиленого контролю цих факторів з кількісною оцінкою їх результатів впливу на величину кредитного ризику.

Будь-яка стратегія управління кредитним ризиком вітчизняного банку підпорядковувалась і підпорядковується чинному законодавству країни, нормативним актам та інструкціям Центральному банку – НБУ, спирається на загальні принципи кредитування, а також реалізується, враховуючи основні засади: динамічності із загальною допустимою або недопустимою ризиковою політикою банку, яка має вектор скерування на оцінку інтегрованого кредитного ризику; точності та об'єктивності кількісної оцінки кредитного ризику конкретного банку щодо відповідності або невідповідності цілям його запроваджена кредитна політика, у межах якої реалізується сучасна стратегія управління кредитним ризиком відповідного банку [6].

Загалом слід розуміти, що абсолютно повністю уникнути банківський кредитний ризик неможливо, тим більше в умовах повномасштабної війни, так як надмірна обережність та цілеспрямоване нехтування або уникнення кредитних операцій фізичними та юридичними особами теж ведуть до інших ризиків у банківській діяльності, а саме до ризику невикористаних можливостей по кредиту, що негативно впливає в цілому на банківський сектор економіки, а втрата, в першу чергу, житла, роботи, працездатності у фізичних осіб, які попали під вплив війни, ведуть до передбаченої або раптово непередбаченої втрати платоспроможності позичальника, що є суттєвим чинником зростання величини кредитного ризику для банку при вже укладеній кредитній угоді для переміщених або непереміщених осіб.

У таких ситуаціях варто додатково структурувати і поглиблювати інформацію про причини зародженого кредитного ризику в банку і акцентувати увагу на основну причину.

Як відомо, класично диференціюють виділення кредитного ризику щодо кредитної угоди в банку; виділення кредитного ризику щодо позичальника і виділення кредитного ризику щодо способу забезпечення кредиту. Кожен з цих видів кредитного

ризиків комплексно обтяжує сумарну величину кредитного ризику, інтегруючись у загальний рівень кредитного ризику в банківській діяльності [12].

До того ж, під час оцінки та розрахунку інтегрованого кредитного ризику рекомендовано розрізнити й ідентифікувати індивідуальний та портфельний кредитний ризик. Як відомо, джерелом індивідуального кредитного ризику є окремих контрагент банку – це, наприклад, конкретний позичальник, боржник, емітент цінних паперів тощо, а, у свою чергу, портфельний кредитний ризик завжди буде ідентифікуватись у зменшенні суми вартості активів банку, що являє собою вже іншу вартість, яка буде відрізнитись від тої, яку отримуємо внаслідок зміни ринкової процентної ставки на вітчизняному ринку на поточний момент часу. Поділ факторів, що впливають на величину кредитного ризику, обумовлено можливістю здійснення аналізу кредитного ризику як на рівні конкретного позичальника, так і на рівні певного кредитного портфеля в цілому (табл. 1).

Слід вважати, що джерелом портфельного кредитного ризику є сукупна заборгованість банку за кредитними операціями, де задіяний або відповідний кредитний портфель, або портфель цінних паперів, або портфель дебіторської заборгованості тощо.

У цій ситуації всі джерела портфельного кредитного ризику потребують теж поглибленої діагностики за запровадженою шкалою і локального, протективного, дослідження. Під цей процес дослідження попадають усі складові портфельного кредитного ризику, зокрема: ризик якості кредитного портфелю; ризик структури кредитного портфелю; ризик доходності кредитного портфелю тощо.

Деталізованого дослідження потребують також такі чинники, що впливають на структуру та ступінь кредитного ризику банку, а саме: ступінь концентрації кредитної діяльності банку в певній галузі економіки; ступінь чутливості до індивідуальних або загальних змін в оточуючому економічному середовищі, зокрема і в умовах повномасштабної війни; стан питомої ваги поточних кредитів, які припадають на клієнтів на даний момент часу, які мають певні фінансові труднощі;

Таблиця 1 – Фактори, що впливають на величину кредитного ризику

Індивідуальний ризик	Сукупний (портфельний) ризик
Нестабільність економічної ситуації	
Зміна фінансового стану позичальника	Зміна грошово-кредитної політики НБУ (вимоги до резервування)
Якість управління підприємством-позичальником	Макроекономічний фактор (інфляція, рівень зайнятості населення, рівень купівельної спроможності та доходів населення, рівень цін)
Дефолти основних постачальників/покупців	Зміна кредитної політики Банку
Кредитна історія позичальника	
Зміна якості забезпечення позики	
Зміна умов кредитного договору	

Джерело: побудовано на основі [7]

рівень концентрації кредитної діяльності кожного окремого банку на території країни, на що можуть впливати теж різні фактори, а саме: банк може бути маловідомим і створеним на основі поглинання одним банком іншого зі зміною назви, або самим бути на рівні досягнення неплатоспроможності (банкрутства), або може займатись кредитуванням тих галузей економіки, які мають суттєві фінансові труднощі тощо.

Також внесення доволі частих у періодичності та суттєвих змін у політику банку щодо надання кредитів на сучасному етапі розвитку банківського сектору економіки, у свою чергу, теж буде впливати на якість управління кредитним ризиком, що не забезпечить стратегію формування кредитного портфелю.

Шукаючи додатково інші фактори впливу на кредитний ризик, слід врахувати також ті чинники, які впливають на абсолютне збільшення величини кредитного ризику: це прийняття в заставу по кредиту у позичальників різноманітних цінностей, які можуть бути недостатньо ліквідними або взагалі неліквідними, що додатково вплине на рівень кредитного ризику.

Таким чином, формуючи вдосконалений процес управління кредитним ризиком у банку, слід ретельно підійти до аналізування основних причин виникнення цього ризику. Не варто нехтувати запровадженою диференціацією причин виникнення кредитного ризику, до яких слід віднести: 1) причини виникнення кредитного ризику на рівні окремої кредитної операції – це нездатність позичальника до створення адекватного грошового потоку з вектором вчасного скерування у банківську установу; 2) причини виникнення ризику ліквідності застави позичальника з врахуванням ранньої і необхідної характеристики позичальника; 3) детальний огляд чинників, які збільшують ризик кредитного портфелю банку – це насамперед надмірне зосередження кредитів в одному з секторів або галузі економіки, валютні стрибки, які викликають валютний ризик кредитного портфелю; 4) врахування специфіки структури кредитного портфелю за різними категоріями позичальників тощо.

Останнім етапом вдосконаленого процесу управління кредитним ризиком, слід вважати систематизацію заходів, які, у свою чергу, зменшують величину кредитного ризику у банківській діяльності. До цих заходів як правило відносимо: уникнення ризику, тобто свідоме прийняте фінансове рішення не наражатися на певний вид ризику, або погодження з певною величиною ризику і можливими фінансовими втратами, що вже є протилежною дією до попередньої – це цілеспрямоване запобігання втратам, тобто виконання дій, метою яких є завжди зменшення вірогідності фінансових втрат і мінімізація їх наслідків у банку. У свою чергу, можливим є взяття кредитного ризику під власну

відповідальність банку через покриття збитків за рахунок власних ресурсів банківської установи, зокрема за участі нерозподіленого прибутку, проте при наявності непокритого збитку цей захід не прийнятний і потребує якісної трансформації.

Класично також прибігають до перенесення кредитного ризику на інших суб'єктів через хеджування, повне або часткове страхування та через індивідуально обрану диверсифікацію кредитних коштів.

Не можна залишити без уваги банківську систему ризик-менеджменту конкретного банку в спектрі управління кредитним ризиком на рівні відповідної кредитної операції. У цій ситуації потребує удосконалення сам апарат ризик-менеджменту в банку. Як відомо, це система управління ризиками, яка включає в себе стратегію та тактику управління, що направлена на досягнення основних бізнес-цілей банку. Це визначення можна доповнити або удосконалити згідно поточних реалій часу. У нашій ситуації процес управління кредитним ризиком на рівні кредитної операції – це: оцінка відповідного кредитного проєкту в банку; структурування кредиту; аналіз кредитоспроможності позичальника; документування кредитних операцій; контроль за наданим кредитом та станом застави; відповідне гарантійне страхування, де методами управління кредитним ризиком на рівні кредитного портфелю банку є обрана диверсифікація кредитів; поточна концентрація кредитних ресурсів; лімітування кредиту; резервування кредитних коштів; страхування; сек'юритизація боргу тощо. Сама диверсифікація кредитів насамперед полягає в розподілі кредитних ресурсів серед широкого спектра позичальників, яких різнять за характеристиками – за розміром капіталу та формою власності, окремо виділяють, як зазначалось раніше, портфельну диверсифікацію і також виділяють географічну диверсифікацію.

При доведенні, що потрібна концентрація кредитних коштів, то цей термін концентрації є поняттям, який за змістом протилежний диверсифікації, і означає зосередження кредитних операцій банку в певній галузі чи групі взаємопов'язаних галузей, на географічній території або кредитування певних категорій клієнтів.

В умовах повномасштабної війни важливим елементом управління кредитним ризиком є лімітування кредиту, що передбачає встановлення системи оптимальних параметрів кредитного портфелю конкретного банку, завдяки чому він може уникнути своїх вкрай критичних фінансових втрат унаслідок необдуманого їх концентрації, а також диверсифікувати кредитний портфель і забезпечити подальші прибутки.

Ліміти можуть установлюватися за: видами кредитів, за категоріями позичальників або групами взаємопов'язаних позичальників; за кредитами в окремі галузі або географічні території; за най-

Таблиця 2 – Принципи процесу управління кредитним ризиком

Принцип	Характеристика
1	2
Цілісність	Розгляд елементів кредитного ризику як сукупної цілісної системи
Відкритість	Взаємозв'язок з іншими видами ризиків
Структурованість	Процес має чітку структуру, основним критерієм якої являється єдність чітких взаємодій між її елементами, а також законів даних взаємозв'язків
Ефективність	Забезпечення стратегічного співвідношення ризик/дохід;
Регламентованість	Всі процеси управління кредитним ризиком, повинні бути регламентовані
Узгодженість	Стратегія управління кредитним ризиком погоджується із загальнобанківською стратегією розвитку бізнесу
Інформованість	Процес управління кредитним ризиком супроводжується наявністю об'єктивної, достовірної та актуальної інформації, відповідними звітами.

Джерело: сформовано авторами

ризикованішими напрямками кредитування. Норматив максимального розміру кредитного ризику (Н7) у будь-якому випадку слід розраховувати за методикою НБУ, який визначається як співвідношення суми всіх вимог банку до контрагента або групи пов'язаних контрагентів та всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо контрагента або групи пов'язаних контрагентів, до регулятивного капіталу банку, невідкоригованого на суму перевищення нормативів Н7 та Н9. Він встановлюється з метою обмеження кредитного ризику, що виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань [6; 8].

Удосконалений процес управління кредитним ризиком банку реалізує такі принципи, що наведені в табл. 2.

Проблеми з погіршенням якості кредитів і знижена частина заставного майна банківських кредитів вимагатиме втручання державних регуляторів задля мінімізації втрат банків і позичальників. Банки в умовах війни недоотримують істотну частину із запланованих доходів і тут дуже важливо, щоб з боку держави було створено програму підтримки банківської системи.

При управлінні кредитним ризиком в банку слід використовувати якісний аналіз кредитного ризику, який полягає в ідентифікації чинників ризику (виявленні його джерел) і вимагає ґрунтовних знань, досвіду та інтуїції у цій сфері діяльності, та кількісний аналіз ризику, який спирається на низку методів, таких як: статистичний метод, метод експертних оцінок, метод аналогій,

метод аналізу чутливості (вразливості), метод імітаційного моделювання.

Висновки. Отже вдосконалений процес управління кредитним ризиком буде містити такі етапи: виявлення ризиків, оцінка ризиків за запровадженою діагностичною шкалою, розробка ефективних заходів щодо управління кредитним ризиком, впровадження вибраних заходів на практиці в реаліях сьогодення, оцінка наслідків впливу кредитного ризику на фінансові результати в банку.

В умовах війни банк повинен ситуаційно змінювати підходи до управління кредитним ризиком і цей процес повинен включати: 1) зміну внутрішніх обмежень (поглиблений аналіз кредитоспроможності позичальників та переоцінка застави за кредитами; зміну лімітів за кредитним ризиком, зміну структури кредитного портфелю, зокрема за рахунок відмови від надання кредитів з підвищеним рівнем ризику); 2) додаткову оцінку ситуації за видами діяльності, у яких є зростання рівня кредитного ризику; 3) залучення додаткових гарантій, забезпечення за наданими кредитами; 4) збільшення обсягу економічного капіталу для покриття кредитного ризику за допомогою формування додаткових резервів; 5) використання додаткових заходів контролю та санкцій за діяльністю окремих позичальників, зокрема знімати заборону на застосування банками штрафних санкцій до неплатників, оскільки зараз у позичальників вкрай мало мотивації обслуговувати кредитну заборгованість, оскільки банки дедалі активніше формують резерви на прострочену заборгованість.

Список використаних джерел:

1. Боднар О.А., Тішечкіна К.В., Іваненко Г.Ю., Тарасенко В.П. Управління та засоби мінімізації кредитного ризику банку. *Modern Economics*. 2019. № 15. С. 21–26.
2. Волкова В.В., Власенко О.С. Підвищення якості кредитного портфеля як чинник мінімізації кредитного ризику банку. *Економіка і організація управління*. 2021. № 2 (42). С. 76–85.
3. Дронь М.А. Система управління ризиками як елемент економічної безпеки банку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Економічна та інформаційна безпека: актуальні питання та інновації» (4 листопада 2021 р.). Дніпро : Дніпровський держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 101–103.
4. Дронь М.А. Управління фінансовими ризиками банку за «COSO» та «FERMA» моделями : матеріали XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Фінанси: теорія та практика» (17 грудня 2021 р.). Київ : Національний авіаційний ун-т, 2021. С. 186–189.

5. Малахова О. Напрями оптимізації роботи банків щодо управління кредитним ризиком. *Світ фінансів*. 2008. № 2 (15). С. 101–112.
6. Національний банк України. URL: <http://www.bank.gov.ua>
7. Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ». URL: https://about.pumb.ua/growth/risk_management
8. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : затверджене Постановою Правління Національного банку України 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>
9. Шульга Л.В., Землячова О.А. Управління кредитним ризиком. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : Збірник наукових праць*. 2010. № 1. С. 98–104.
10. Криклій О.А., Маслак Н.Г. Управління кредитним ризиком банку : монографія. Суми : ДВНЗ – УАБС НБУ, 2008. 86 с.
11. Фурік В.Г. Дослідження застосування рейтингових вимірників банківських установ в умовах розробки моделі кредитоспроможності підприємств із використанням економіко-математичних методів. *Вісник Вінницького політехнічного університету*. 2005. № 2. С.40–46.
12. Хома І.Б., Адаменко Д.В. Аналізування поточного стану управління кредитним ризиком банків в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 58. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3304>
13. Хома І.Б., Лук'янський О.Б. Шляхи вдосконалення управління кредитним ризиком банку в сучасних умовах. *4th International Scientific and Practical Internet Conference «Russia-Ukraine War: Consequences for the World» devoted to impact of military actions on situation in the world (1-2 лютого 2024 р.)*. Topics cover all sections of the International Electronic Scientific and Practical Journal «WayScience». Dnipro, 2024. С. 142–144.

References:

1. Bodnar O., Tishechkina K., Ivanenko H.I, Tarasenko V. (2019) Upravlinnia ta zasoby minimizatsii kredytnoho ryzyku banku [Management and means of minimizing the bank's credit risk]. *Modern Economics*, no. 15, pp. 21–26. (in Ukrainian)
2. Volkova V. V., Vlasenko O. S. (2021) Pidvyshchennia yakosti kredytnoho portfelia yak chynnyk minimizatsii kredytnoho ryzyku banku [Improving the quality of the loan portfolio as a factor in minimizing the bank's credit risk]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, no. 2 (42), pp. 76–85. (in Ukrainian)
3. Dron M. A. (November 4, 2021) Systema upravlinnia ryzykamy yak element ekonomichnoi bezpeky banku [The risk management system as an element of the bank's economic security]: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Ekonomichna ta informatsiina bezpeka: aktualni pytannia ta innovatsii". Dnipro: Dniprovskiy derzh. un-t vnutr. sprav, pp. 101–103. (in Ukrainian)
4. Dron M. A. (December 17, 2021) Upravlinnia finansovymy ryzykamy banku za "COSO" ta "FERMA" modeliamy [Management of bank financial risks according to the "COSO" and "FERMA" models]: materialy XII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii "Finansy: teoriia ta praktyka". Kyiv: Natsionalnyi aviatsiyniy un-t, pp. 186–189. (in Ukrainian)
5. Malakhova O. (2008) Napriamy optymizatsii roboty bankiv shchodo upravlinnia kredytnym ryzykom [Directions of optimization of banks' work in relation to credit risk management]. *Svit finansiv*, no. 2 (15), pp. 101–112. (in Ukrainian)
6. Natsionalnyi bank Ukrainy. Available at: <http://www.bank.gov.ua> (in Ukrainian)
7. Polityka upravlinnia ryzykamy v AT "PUMB". Available at: https://about.pumb.ua/growth/risk_management (in Ukrainian)
8. Polozhennia pro vyznachennia bankamy Ukrainy rozmiru kredytnoho ryzyku za aktyvnymy bankivskymy operatsiiamy: zatverdzhene Postanovoio Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy 30.06.2016 No. 351. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (in Ukrainian)
9. Shulha L. V., Zemliachova O. A. Upravlinnia kredytnym ryzykom (2010) [Management of credit risk]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky: Zbirnyk naukovykh prats*, no. 1, pp. 98–104. (in Ukrainian)
10. Kryklii O. A., Maslak N. H. (2008) Upravlinnia kredytnym ryzykom banku: monohrafiia [Management of credit risk: monografiya]. Sumy: DVNZ – UABS NBU, p. 86. (in Ukrainian)
11. Furik V. H. (2005) Doslidzhennia zastosuvannia reitynhovykh vymirnykyv bankivskykh ustanov v umovakh rozrobky modeli kredytopromozhnosti pidpriemstv iz vykorystanniam ekonomiko-matematychnykh metodiv [Study of the use of rating indicators of banking institutions in the conditions of developing a model of creditworthiness of enterprises using economic and mathematical methods]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho universytetu*, no. 2, pp. 40–46. (in Ukrainian)
12. Khoma I. B., Adamenko D. V. (2023) Analizuvannia potochnoho stanu upravlinnia kredytnym ryzykom bankiv v Ukraini [Analysis of the current state of credit risk management of banks in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 58. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3304> (in Ukrainian)
13. Khoma I. B., Lukyanskyi O. B. (February 1-2, 2024) Shliakhy vdoskonalennia upravlinnia kredytnym ryzykom banku v suchasnykh umovakh [Ways to improve bank credit risk management in modern conditions]. *4th International Scientific and Practical Internet Conference "Russia-Ukraine War: Consequences for the World" devoted to impact of military actions on situation in the world*. Topics cover all sections of the International Electronic Scientific and Practical Journal "WayScience". Dnipro, pp. 142–144. (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 12.04.2024